

**Jakość procesu dydaktycznego i ocena jego efektów.
Zasady organizacji seminariów oraz egzaminów dyplomowych**

**Raport Komisji ds. Jakości Kształcenia
Wydziału Nauk Pedagogicznych
(rok akademicki 2016/17)**

Autorzy:

*dr Joanna Moleda, dr Jacek Gralewski, dr Jolanta Wiśniewska, dr Barbara Pilipczuk,
dr Agnieszka Kwiatkowska- Zwolan, mgr Marta Porembska
mgr Adam Krasnosielski.*

Spis treści

1.	Wprowadzenie	3
2.	Metodyka badań.....	4
2.1.	Cele badania.....	4
2.2.	Procedura badawcza.....	4
2.2.1.	Ocena zasad organizacji seminariów oraz egzaminów dyplomowych przez seminarzystów WNP	4
2.3.	Charakterystyka badanych	5
2.3.1.	Seminarzyści WNP	5
2.4.	Uwagi o statystycznej analizie wyników	6
3.	Zasady organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii seminarzystów WNP.....	8
3.1.	Ocena zasad wyboru oraz organizacji seminariów na Wydziale Nauk Pedagogicznych	8
3.2.	Ocena prowadzenia seminariów na Wydziale Nauk Pedagogicznych w opinii studentów	11
3.3.	Ocena seminariów w opinii studentów WNP.....	19
3.4.	Stosunek studentów WNP do egzaminu dyplomowego	20
3.5.	Podsumowanie głównych wyników badań	22
4.	Rekomendacje.....	25
5.	Zasady organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii promotorów WNP.....	27
6.	Rekomendacje.....	33

1. Wprowadzenie

Zgodnie z harmonogramem prac Uczelnianego Zespołu ds. Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w APS, w roku akademickim 2016/2017 przewidziano między innymi:

- Analizę zasad organizacji seminariów dyplomowych;
- Ocenę realizacji seminariów prowadzonych na Wydziale Nauk Pedagogicznych;
- Analizę zasad organizacji egzaminów dyplomowych na Wydziale Nauk Pedagogicznych (WNP);

W związku z tak zakrojonymi celami, badaniami objęto seminarzystów Wydziału Nauk Pedagogicznych APS, którzy w roku akademickim 2016/2017 winni złożyć pracę dyplomową i przystąpić do egzaminu dyplomowego a także promotorów prac

Raport sporządzili pracownicy Komisji ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Nauk Pedagogicznych APS.

2. Metodyka badań

2.1. Cele badania

W obrębie badania poświęconego analizie zasad organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii seminarzystów Wydziału Nauk Pedagogicznych sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jak seminarzyści WNP oceniają zasady zapisu na seminaria dyplomowe?
2. Jak seminarzyści WNP oceniają zasady wyboru promotorów?
3. Jak seminarzyści WNP oceniają sposób prowadzenia seminariów przez ich promotorów?
4. Czy seminarzyści WNP znają zasady organizacji egzaminu dyplomowego obowiązującego w APS, i jaki jest ich stosunek wobec niego?

2.2. Procedura badawcza

2.2.1. Ocena zasad organizacji seminariów oraz egzaminów dyplomowych przez seminarzystów WNP

Badaniami objęto studentów będących aktywnymi seminarzystami WNP studiów I i II stopnia, którzy w roku akademickim 2016/2017 winni złożyć pracę dyplomową i przystąpić do egzaminu dyplomowego. Badania przeprowadzono w okresie od kwietnia do lipca 2017, to jest w ostatniej fazie pisania prac dyplomowych, tuż przed przystąpieniem studentów WNP do egzaminu dyplomowego. Podyktowane było to chęcią poznania opinii studentów WNP w oparciu o niemal w całości ukończony cykl kształcenia w ramach Akademii Pedagogiki Specjalnej.

Przeprowadzone badania miały charakter sondażu diagnostycznego. Na potrzeby badania sporządzono kwestionariusz ankiety dedykowany do aktywnych seminarzystów. Składał się on z szeregu pytań zamkniętych podzielonych na poszczególne obszary tematyczne. Po każdym bloku pytań, studenci WNP mogli zgłaszać swoje uwagi i sugestie w formie wypowiedzi otwartych.

Badania studentów miały charakter zdalny. Badaniem objęto jedynie aktywnych uczestników seminariów, którzy w semestrze letnim roku akademickiego 2016/2017 powinni złożyć prace dyplomowe oraz przystąpić do egzaminu dyplomowego. Badaniem objęto wszystkich tego typu, aktywnych uczestników seminariów stacjonarnych oraz

niestacjonarnych studiów I oraz II stopnia na kierunkach pedagogika, pedagogika specjalna oraz edukacja artystyczna prowadzonych na Wydziale Nauk Pedagogicznych APS. Narzędzia badawcze dostarczano nauczycielom akademickim – promotorom -, którzy w danym roku akademickim prowadzili takowe seminaria, z prośbą o pomoc w realizacji badania. Promotorzy wybranych seminariów byli proszeni o przeprowadzenie badania w ramach prowadzonych przez siebie seminariów i zwrot wypełnionych przez studentów ankiet do członków Komisji ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Nauk Pedagogicznych APS. W tym miejscu członkowie komisji chcieliby złożyć podziękowania wszystkim nauczycielom akademickim, za pośrednictwem których zrealizowano badania, będące przedmiotem niniejszego opracowania.

2.3. Charakterystyka badanych

2.3.1. Seminarzyści WNP

W badaniu wzięło udział łącznie $n = 139$ spośród $n = 2081$ studentów będących uczestnikami seminariów, które w semestrze letnim roku akademickiego 2016/2017 powinny zakończyć się złożeniem pracy dyplomowej oraz przystąpieniem do egzaminu dyplomowego. Oznacza to, że poziom realizacji próby wyniósł zaledwie 6,7%. Odsetek studentów, którzy wzięli udział w badaniu jest bardzo niski, co nakazuje traktować dane przedstawione w niniejszym raporcie ze szczególną ostrożnością, Niski *response rate* stanowi istotne ograniczenie badania i utrudnia wnioskowanie o skali badanych procesów.

Wy tłumaczenie niskiego *response rate* niniejszego badania nie jest proste. W poprzednich edycjach badań jakości kształcenia na WNP odsetki te były istotnie wyższe. Wydaje się, że niski odsetek zwrotów może być powodowany czasem realizacji badania, który przypadał na koniec roku akademickiego, a co szczególnie ważne dla niniejszego opracowania, czas finalizowania prac studentów nad pisanie prac dyplomowych. Członkowie komisji wychodzili z założenia, że badania realizowane tuż przed zakończeniem seminarium, a więc tuż przed złożeniem pracy dyplomowej i przystąpieniem do egzaminu dyplomowego mogą dostarczyć wartościowych i jednocześnie wyczerpujących informacji na temat całości tego procesu. Niski odsetek zwrotu może wskazywać, że być może było to założenie błędne.

Generalnie w badaniu wzięło udział $n = 20$ (14,4%) studentów kierunku edukacja artystyczna, $n = 81$ (58,3%) studentów kierunku pedagogika i $n = 38$ (27,3%) studentów kierunku pedagogika specjalna. Studenci studiów pierwszego stopnia stanowili 34,1%

(n = 47), podczas gdy studenci studiów drugiego stopnia 65,9% (n = 91) próby¹. Większość studentów stanowili seminarzyści studiów stacjonarnych 59,1% (n = 78), podczas gdy studenci studiów niestacjonarnych byli grupą liczącą odpowiednio 40,8% (n = 54) próby². W tabeli 1 zaprezentowano liczebności studentów, którzy wzięli udział w badaniu w podziale na kierunki, poziomy i tryby studiów.

Tabela 1. Charakterystyka uczestników badania ze względu na kierunek, tryb oraz poziom studiów

Kierunek studiów	Forma studiów	Poziom studiów		Ogółem
		I stopień (rr)	II stopień (rr)	
Pedagogika	Stacjonarne	24 (8,1%)	16 (11,7%)	40
	Niestacjonarne	4 (2,0%)	32 (10,3%)	36
Pedagogika specjalna	Stacjonarne	5 (1,8%)	15 (5,9%)	20
	Niestacjonarne	4 (3,0%)	14 (3,5%)	18
Edukacja artystyczna	Stacjonarne	10 (34,5%)	8 (22,2%)	18
Ogółem		47	85	132

Legenda: (rr) *response rate* – poziom realizacji próby.

Jak widać odsetki realizacji próby zawierały się w przedziale od 1,8 do 34,5. Ze względu na niewielki odsetek uczestników badania reprezentujących poszczególne kierunki, tryby oraz poziomy studiów, zdecydowano że wszelkie analizy stanowiące podstawę niniejszego opracowania będą prezentowane jedynie w stosunku do wszystkich (n = 139) studentów WNP, to jest bez uwzględniania podziału na poszczególne kierunki studiów.

2.4. Uwagi o statystycznej analizie wyników

W badaniach studentów zastosowano między pięciostopniowe skale odpowiedzi na poszczególne pytania ankiety, gdzie 1 – oznaczało ocenę bardzo złą, 2 – ocenę złą, 3 – ocenę przeciętną, 4 – ocenę dobrą, a 5 – ocenę bardzo dobrą. Aby zwiększyć czytelność prezentacji oraz interpretacji danych zawartych w niniejszym raporcie zdecydowano się na wyliczanie średnich i odchyłeń standardowych odpowiedzi respondentów na poszczególne pytania ankiety. Autorzy raportu przyjęli następujące zasady interpretacji średnich:

- średnie z przedziału 1,00 – 1,50 – *ocena bardzo zła*,

¹ Jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi na pytanie o poziom studiów.

² Siedem osób nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o formę studiów.

- średnie z przedziału 1,51 – 2,50 – *ocena zła*,
- średnie z przedziału 2,51 – 3,50 – *ocena przeciętna*,
- średnie z przedziału 3,51 – 4,50 – *ocena dobra*,
- średnie z przedziału 4,51 – 5,00 – *ocena bardzo dobra*.

3. Zasady organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii seminarzystów WNP

3.1. Ocena zasad wyboru oraz organizacji seminariów na Wydziale Nauk Pedagogicznych

Studenci raczej dobrze oceniają ($M = 3,96$; $SD = 1,20$) sposób wyboru promotora pracy dyplomowej oraz zapisu na seminarium ($M = 3,56$; $SD = 1,33$) za pomocą systemu USOS (Tabela 2).

Większość studentów (66,4%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób wyboru promotora pracy. Wydaje się, że wynika to w dużej mierze z zadowolenia z dotychczasowej współpracy z promotorami. Uzasadnienia opinii studentów wskazują na kilka faktów w tym zakresie:

- Studenci bardzo często nie znają osób, które wybierają na swoich promotorów, ponieważ nie mieli z nimi wcześniej żadnego kontaktu, co skutkuje tym iż wybór promotora bywa przypadkowy;
- Jest zbyt mało czasu na zdobycie informacji o konkretnym promotorze i jego przemyślany wybór;
- Istnieje zbyt mały wybór w zakresie promotorów reprezentujących poszczególne specjalności;
- System USOS pozwala w prosty sposób poznać zainteresowania naukowe oraz oczekiwania promotora wobec seminarzystów;
- System USOS pozwala w prosty sposób wybrać promotora, jednak ze względu na krótki czas rejestracji na semina, bardzo często studentom nie udaje się zapisać na semina tych osób, do których najbardziej by chcieli.

Co drugi z seminarzystów (54%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób zapisu na semina, przy czym co czwarty (26,3%) ocenia go źle lub bardzo źle. Uzasadnienia tych opinii wskazują, że:

- System USOS jest czytelny i prosty w użyciu co ułatwia zapisywanie się na semina;
- Zasada rekrutacji „kto pierwszy ten lepszy” bardzo często uniemożliwia wybór najbardziej pożądanego promotora (w tym promotora ze studiowanej specjalności);
- System USOS zawiesza się w sytuacji gdy wiele osób jednocześnie się do niego loguje, co utrudnia zapisy na seminarium;

- Czas na zapisy jest zbyt krótki;
- Dochodzi do sytuacji w której studenci zapominają o tym, że w danym czasie należy dokonać wyboru seminarium;

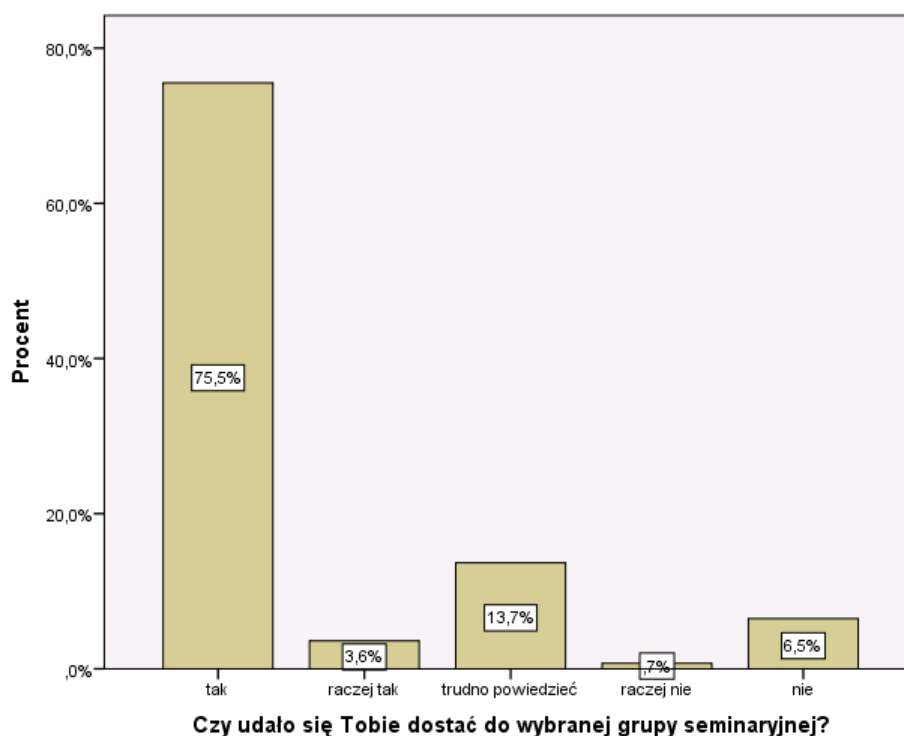
Tabela 2. Ocena zasad wyboru promotora pracy dyplomowej oraz zapisu na seminarium

Jak oceniasz:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Bardzo źle (%)	Źle (%)	Przeciętnie (%)	Dobrze (%)	Bardzo dobrze (%)
sposób wyboru promotora pracy dyplomowej w APS	3,96	1,20	2,9	12,4	18,2	18,2	48,2
sposób zapisu na seminarium w USOS na APS	3,56	1,33	7,3	19,0	19,7	19,0	35,0

Legenda: Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: bardzo źle – 1pkt, źle– 2pkt, przeciętnie – 3pkt, dobrze – 4pkt, bardzo dobrze – 5pkt.

Zdecydowanej większości respondentów (75,5%) udało się zapisać do wybranej wcześniej grupy seminaryjnej, podczas gdy nie udało się to zaledwie 6,5% osób.

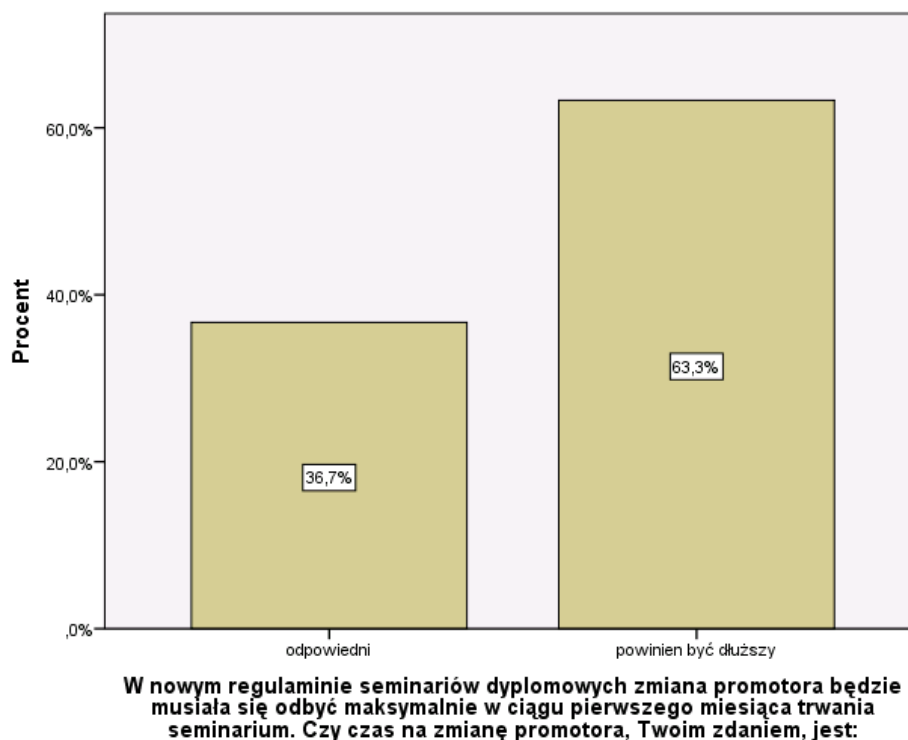
Szczegóły z tego zakresu prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Skuteczność wyboru grupy seminaryjnej

Seminarzyści byli również pytani o możliwości zmiany promotora w świetle nowego regulaminu seminariów dyplomowych. Zgodnie z nim, zmiana promotora powinna odbyć się w ciągu pierwszego miesiąca od rozpoczęcia seminarium. **W opinii większości badanych seminarzystów (63,3%) miesięczny termin na zmianę promotora jest zbyt krótki. Co**

trzeci student (36,7%) wyraża opinię, że czas ten jest odpowiedni, przy czym żaden z respondentów nie wskazał, aby ten czas skracać. Szczegóły prezentuje wykres 2.

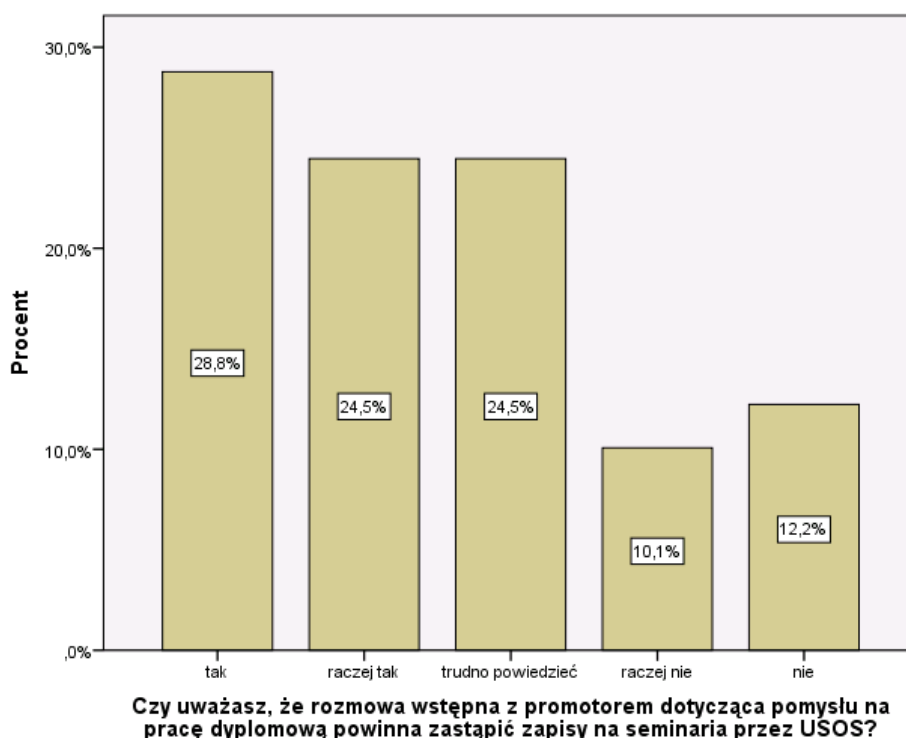

Wykres 2. Opinie seminarzystów na temat proponowanego czasu na zmianę promotora.

Seminarzyści uzasadniają wydłużenie miesięcznego terminu na zmianę promotora w momencie rozpoczynania seminarium tym, że bardzo często nie znają go osobiście w momencie zapisywania się na seminarium. Wynika to z faktu, że nie mieli z nim wcześniej żadnych zajęć dydaktycznych. Zatem, przed ewentualną zmianą seminarium, chcieli by mieć możliwość poznać swojego promotora, jego oczekiwania, styl pracy, oraz bliżej zaznajomić się z preferowaną przez niego problematyką prac dyplomowych. Nie wskazują jednak, jaki czas byłby satysfakcjonujący dla dokonywania tego typu zmian.

Co drugi student (53,3%), wskazuje że rozmowa wstępna z promotorem dotycząca pomysłu na pracę dyplomową powinna zastąpić zapisy na seminaria przez USOS. Niemal co czwarty student (22,3%) jest temu pomysłowi przeciwny (wykres 3). Uzasadnienia opinii studentów w tym zakresie są jednak bardzo zróżnicowane. Jedni studenci wskazują, że osobista rozmowa z promotorem pozwoliłaby im lepiej poznać oczekiwania promotorów, a tym samym pozwoliłaby im wybrać promotora zgodnie z zainteresowaniami badawczymi czy naukowymi. Z drugiej strony pojawiają się głosy, że dotychczasowy system wyboru promotorów i zapisu na seminaria, pozwala poznać zainteresowania naukowe promotorów, i na tej podstawie dokonać ich wyboru zgodnie z

zainteresowaniami studentów. Pojawiają się wręcz opinie, że procedura osobistego kontaktu z przyszłym promotorem byłaby bardzo czasochłonna i wbrew pozorom nie ułatwiłaby jego wyboru. Wynika to z jasno formułowanego twierdzenia, że w momencie zapisu na seminarium, studenci w zdecydowanej większości nie mają jeszcze swojego pomysłu na temat pracy dyplomowej. W ich opinii bez względu na sposób wyboru promotora, szczegółowa konceptualizacja prac, odbywa się dopiero w toku seminarium, zatem osobista rozmowa z promotorem nie przybliżyłaby ich na tym etapie do sformułowania tematu pracy, a co najwyżej pozwoliła poznać przyszłego promotora od strony interpersonalnej.

Wykres 3. Opinie studentów WNP na temat sposobu wyboru promotora i zapisu na seminarium

3.2. Ocena prowadzenia seminariów na Wydziale Nauk Pedagogicznych w opinii studentów

Studenci dobrze oceniają sposób organizowania seminariów w zakresie: regulaminu prowadzenia prac dyplomowych ($M = 3,95$; $SD = 1,03$); wyznaczania terminów seminarium ($M = 3,79$; $SD = 1,01$) oraz wielkości grup seminaryjnych ($M = 3,94$; $SD = 1,26$) (Tabela 3).

Zdecydowana większość seminarzystów (67,4%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia regulamin prowadzenia prac dyplomowych, (59,4%) terminy realizacji seminarium oraz (66,9%) wielkość grup seminaryjnych. W zakresie poszczególnych aspektów organizacji

seminariów odsetki osób niezadowolonych, wystawiających oceny złe lub bardzo złe zawierają się w przedziale od 9,4 do 18%. **Generalnie studenci wskazują na dogodne terminy seminariów, które w razie potrzeby można elastycznie dostosowywać do potrzeb seminarzystów lub promotorów. Seminarzyści wskazywali, że w sytuacji gdy grupy seminaryjne liczyły do piętnastu osób to czuli komfort pracy w trakcie seminarium.** W przypadku grup seminaryjnych liczących powyżej piętnastu osób pojawiają się komentarze związane z dyskomfortem pracy. Praca w tego typu grupach seminaryjnych utrudniała seminarzystom indywidualny kontakt i konsultacje z promotorami. Co ważne, studenci podkreślają, że nawet w licznych grupach seminaryjnych promotorzy starali się tak dostosowywać sposób pracy, aby ich seminarzyści mieli możliwość konsultacji postępów prac.

Tabela 3. Ocena sposobu organizowania seminariów

Jak oceniasz sposób organizowania seminarium w APS w zakresie:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Bardzo złe (%)	Żle (%)	Przeciętne (%)	Dobrze (%)	Bardzo dobrze (%)
regulaminu prowadzenia prac dyplomowych	3,95	1,03	1,4	8,0	23,2	29,0	38,4
wyznaczenia terminu seminarium	3,79	1,01	0,7	9,4	30,4	29,0	30,4
wielkości grupy seminaryjnej	3,94	1,26	4,3	13,7	15,1	17,3	49,6

Legenda: Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: bardzo złe – 1pkt, złe – 2pkt, przeciętnie – 3pkt, dobrze – 4pkt, bardzo dobrze – 5pkt.

Seminarzyści dobrze oceniają pomoc i zaangażowanie promotorów w zakresie: wyszukiwania literatury i opracowania wiedzy dotyczącej analizowanego tematu pracy ($M = 4,43$; $SD = 0,86$), metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzonych badań ($M = 4,36$; $SD = 0,89$) oraz motywowania do terminowego tworzenia kolejnych części pracy ($M = 4,43$; $SD = 0,90$) (Tabela 4).

Zdecydowana większość seminarzystów dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia wsparcie promotorów w zakresie wyszukiwania literatury (84,9%), w zakresie metodologicznych wskazówek dotyczących realizacji badań (82,6%) oraz w zakresie motywowania do pisania kolejnych części pracy (85,5%). Odsetki osób niezadowolonych ze wsparcia swoich promotorów są we wszystkich analizowanych aspektach raczej znikome.

Studenci w uzasadnieniach ustnych doceniają wsparcie jakiegoś doświadczeni od promotorów, ich dostępność, wiedzę, a w szczególności wskazywanie i pomoc w dostępie do niezbędnej literatury. W zakresie części metodologicznej pracy studenci mogli liczyć na konsultacje we zakresie realizacji badań stanowiących przedmiot pracy, pomoc w zakresie

konstruowania własnych narzędzi badawczych, analizy i opracowania wyników badań. Z drugiej strony promotorzy wskazywali terminy oddawania do sprawdzenia kolejnych części pracy. **Co zasługuje na szczególną uwagę, seminarzyści wskazują że promotorzy bardzo szybko sprawdzali i omawiali ukończone fragmenty ich prac dyplomowych.**

Tabela 4. Ocena zaangażowania promotora

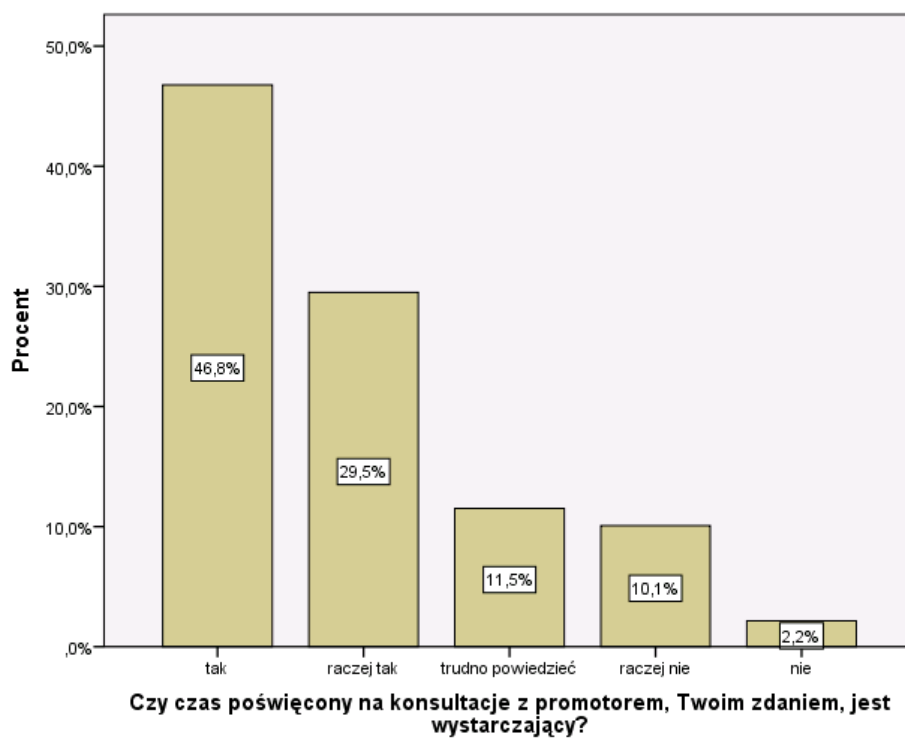
Jak oceniasz zaangażowanie Twojego promotora w udzielaniu Tobie wsparcia w zakresie:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Bardzo źle (%)	Źle (%)	Przeciętne (%)	Dobrze (%)	Bardzo dobrze (%)
wyszukiwania i analizowania wiedzy w opracowywanym temacie	4,43	0,86	0,7	2,9	11,5	22,3	62,6
metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzonych badań	4,36	0,89	0,7	3,6	13,0	24,6	58,0
terminowego oddawania do sprawdzenia poszczególnych części pracy	4,43	0,90	1,4	2,9	10,1	22,5	63,0

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: bardzo źle – 1pkt, źle – 2pkt, przeciętnie – 3pkt, dobrze – 4pkt, bardzo dobrze – 5pkt.

Na krótki czas oczekiwania na uwagi promotorów wskazują kolejne odpowiedzi badanych studentów. Wskazują one, że **seminarzyści oczekują przeciętnie na uwagi swoich promotorów w przeciągu niespełna pięciu dni ($M = 4,48$; $SD = 3,51$).** Najczęściej wskazywanym czasem niezbędnym na uzyskanie komentarzy promotora jest **jeden tydzień, przy czym połowa respondentów wskazuje, że uzyskuje uwagi promotorów w czasie 3 dni lub krótszym.** Generalnie studenci zauważają, że czas odpowiedzi promotorów zależy od poziomu zaawansowania pracy, oraz obszerności oddanych do konsultacji jej części. **Zgodnie zauważają, że w przypadku prostych pytań lub problemów mogą liczyć na komentarze niemal od ręki, w czasie od kilku minut do kilku godzin. Wynika to z kontaktu z promotorami za pomocą poczty elektronicznej. W przypadku oddawania do sprawdzania całych części pracy, czas ten nieznacznie się wydłuża, niemniej trawa do kilku dni, na ogół do jednego tygodnia.**

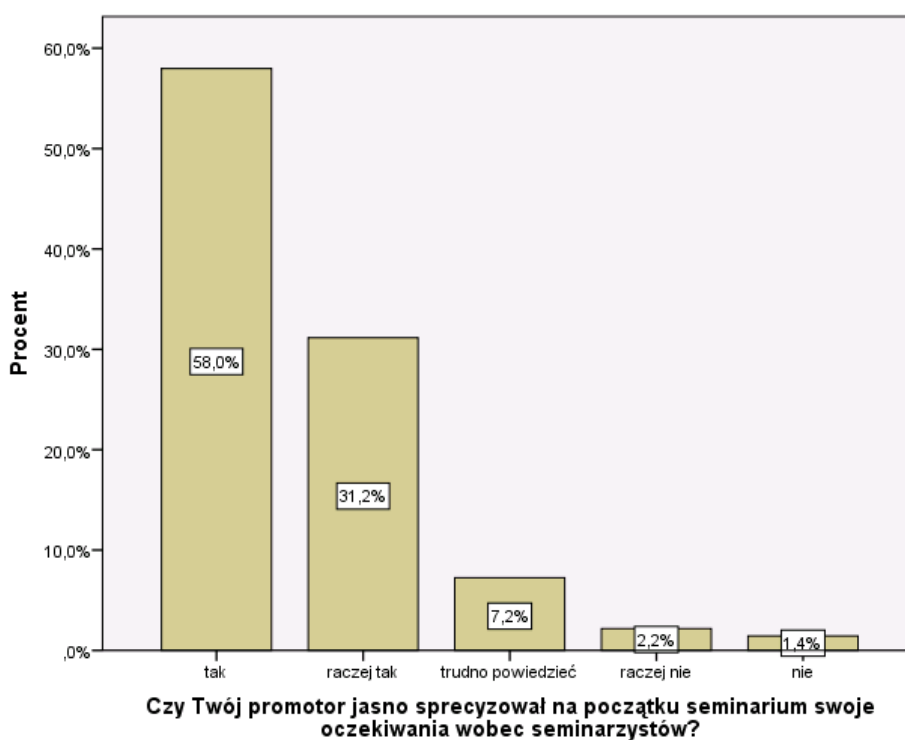
Zdecydowana większość seminarzystów wskazuje, że czas poświęcany im przez promotorów na konsultacje jest wystarczający (wykres 4). **Twierdzi tak trzy czwarte badanych studentów (76,3%)³.** Zaledwie co dziesiąty student (12,3%) twierdzi, że czas przeznaczony na konsultacje z promotorem jest zbyt krótki.

³ Odsetek odpowiedzi „tak” lub „raczej tak”.

Wykres 4. Ocena czasu na konsultacje z promotorem

Zdecydowana większość seminarzystów (89,2%) wskazuje, że już na początku seminarium ich promotor jasno sprecyzował wobec nich swoje oczekiwania (wykres 5).

Wykres 5. Formułowanie oczekiwań promotorów wobec seminarzystów

W opinii zdecydowanej większości badanych seminarzystów, ich promotorzy oczekiwali samodzielności zakresie: konstruowania tematu pracy (86,2%), konstruowania spisu treści (83,5%), pisania pracy (95,7%), wyszukiwania i doboru literatury (77,5%), konstruowania oraz wyszukiwania narzędzi badawczych (76,6%), docierania do grupy badawczej (78,8%), analizy pozyskanych danych (82,5%), systematyczności w uczęszczaniu na seminarium (77,0%), systematyczności w oddawaniu do sprawdzenia kolejnych rozdziałów pracy (77,7%), realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze seminarium (74,8%). W uzasadnieniach ustnych studenci jasno wskazują, że promotorzy oczekiwali samodzielności w pisaniu pracy, mimo iż w razie potrzeb służyli studentom wsparciem, radami, podpowiedziami czy konsultacjami. **Opinie seminarzystów wyraźnie wskazują na to, że promotorzy oczekiwali od nich systematyczności w pisaniu pracy dyplomowej.**

Tabela 5. Oczekiwania promotorów

Czy Twój promotor:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
oczekuje samodzielności w konstruowaniu tematu pracy?	4,17	0,79	0,0	5,1	8,7	50,7	35,5
oczekuje samodzielności w konstruowaniu spisu treści pracy?	4,14	0,84	0,0	6,5	10,1	46,8	36,7
oczekuje samodzielności w pisaniu pracy?	4,61	0,60	0,0	0,7	3,6	29,7	65,9
oczekuje samodzielności w zakresie wyszukiwania i doboru literatury?	3,96	0,97	1,4	9,4	11,6	46,4	31,2
oczekuje samodzielności w konstruowaniu/wyszukiwaniu narzędzi badawczych?	3,96	1,02	2,9	8,0	12,4	43,8	32,8
oczekuje samodzielności w pozyskiwaniu grupy badawczej?	4,14	0,98	2,9	2,9	15,3	35,0	43,8
oczekuje samodzielności w analizie pozyskanych danych?	4,18	0,91	1,5	4,4	11,7	39,4	43,1
oczekuje systematyczności w uczęszczaniu na seminarium?	4,01	1,03	2,2	9,4	11,5	39,6	37,4
oczekuje systematyczności oddawania kolejnych rozdziałów pracy do sprawdzenia?	4,04	0,98	0,7	10,1	11,5	39,6	38,1
oczekuje realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze?	3,99	1,11	3,6	9,4	12,2	34,5	40,3
nie ma żadnych oczekiwań	1,76	1,15	65,4	7,9	13,4	12,6	0,8

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

W opinii seminarzystów, ich promotorzy w sposób adekwatny do sytuacji lub wręcz szczegółowy formułowali swoje oczekiwania wobec poszczególnych składowych prac dyplomowych. W opinii co drugiego z badanych seminarzystów, ich promotorzy adekwatnie do sytuacji formułowali swoje oczekiwania w zakresie: konstruowania tematu pracy (53,2%), konstruowania spisu treści (49,6%), pisania pracy (48,2%), wyszukiwania i doboru literatury (59,9%), konstruowania oraz wyszukiwania narzędzi badawczych (54,3%), docierania do

grupy badawczej (51,1%), analizy pozyskanych danych (48,9%), systematyczności w uczęszczaniu na seminarium (43,9%), realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze seminarium (51,8%). W uzasadnieniach ustnych studenci wskazują, że promotorzy w sposób precyzyjny przekazywali swoje oczekiwania, odnośnie pisania przez ich seminarzystów pracy dyplomowej.

Tabela 6. Sposób formułowania oczekiwań promotorów

Sposób formułowania oczekiwań promotora w zakresie:	Waga znaczenia:				
	Zbyt ogólnikowo (%)	Ogólnikowo (%)	Adekwatnie (%)	Szczegółowo (%)	Zbyt szczegółowo (%)
samodzielności w konstruowaniu tematu pracy	2,9	15,1	53,2	28,2	0,0
samodzielności w konstruowaniu spisu treści pracy	2,9	11,5	49,6	35,3	0,7
samodzielności w pisaniu pracy	2,2	10,2	48,2	38,7	0,7
samodzielności w zakresie wyszukiwania i doboru literatury	4,4	11,7	59,9	24,1	0,0
samodzielności w konstruowaniu/wyszukiwaniu narzędzi badawczych	2,9	10,9	54,3	30,4	1,4
samodzielności w pozyskiwaniu grupy badawczej	1,4	16,5	51,1	30,2	0,7
samodzielności w analizie pozyskanych danych	1,4	15,8	48,9	32,4	1,4
systematyczności w uczęszczaniu na seminarium	2,9	17,3	43,9	35,3	0,7
realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze	3,6	10,8	51,8	33,1	0,7

W opinii studentów ich promotorzy komunikują swoje oczekiwania z szacunkiem biorąc pod uwagę ich zdanie (95,0%) przy czym kulturalnie sugerują kierunki działania (78,4%)⁴. W uzasadnieniach ustnych studenci wskazują na wysoką kulturę osobistą swoich promotorów, którzy byli bardzo kontaktowi w pracy z seminarzystami i cechowali się umiejętnością ukierunkowywania ich pracy bez narzucania z góry swoich własnych pomysłów, czy rozwiązań dotyczących prac dyplomowych.

⁴ Zaraportowano łączny odsetek odpowiedzi „tak” oraz „raczej tak”.

Tabela 7. Sposób komunikowania oczekiwań przez promotorów

W jaki sposób twój promotor komunikuje swoje oczekiwania:	Waga znaczenia:				
	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
krzyczy, nie słuchając, co mam do powiedzenia	82,0	11,5	2,9	2,9	0,7
zwraca się do mnie z szacunkiem, biorąc pod uwagę moje zdanie	0,7	0,7	3,6	18,7	76,3
kulturalnie sugeruje mi jedynie kierunek działań, abym sam/a doszedł/szła do oczekiwanego przez promotora pomysłu	1,4	5,0	15,1	26,6	51,8

Oczekiwania promotorów wobec seminarzystów są przez nich egzekwowane przede wszystkim poprzez systematyczną kontrolę w pisaniu pracy (82,7%), poprzez przekazywanie studentom uwag i sugestii (80,4%) oraz konstruktywną krytykę dotychczasowych efektów ich pracy (70,3%)⁵. Ponadto promotorzy, w opinii seminarzystów, motywują ich do pracy poprzez wydłużanie czasu (61,6%), dostarczanie dodatkowych materiałów ułatwiających pisanie pracy (56,5%), stosownie oceniania kształtującego (56,9%) oraz zaliczanie seminarium (53,3%). Powyższe opinie wskazują, że promotorzy w szczególności są zorientowani na motywowanie seminarzystów do pisania kolejnych części pracy oraz ich analizę mającą na celu ich doskonalenie.

Tabela 8. Sposób egzekwowania oczekiwań przez promotorów

W jaki sposób Twój promotor egzekwuje swoje oczekiwania wobec seminarzystów:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
poprzez zaliczenie lub niezaliczenie seminarium	3,37	1,31	13,1	11,7	21,9	31,4	21,9
poprzez systematyczną kontrolę postępów w pisaniu pracy	4,10	0,90	0,7	7,2	9,4	46,8	36,0
poprzez dostarczanie dodatkowych materiałów ułatwiających Ci pisanie pracy	3,54	1,22	5,8	17,4	20,3	30,4	26,1
poprzez przekazywanie uwag i sugestii mających na celu spełnienie jego oczekiwań	4,07	0,98	1,4	8,7	9,4	42,0	38,4
poprzez wydłużanie czasu przeznaczonego na realizację jego oczekiwań	3,63	1,20	5,1	16,7	16,7	33,3	28,3
poprzez konstruktywną krytykę	3,84	1,15	5,1	10,1	14,5	36,2	34,1
poprzez stosowanie oceniania kształtującego	3,58	1,14	5,8	10,9	26,3	32,8	24,1

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

⁵ Zaraportowano łączny odsetek odpowiedzi „tak” oraz „raczej tak”.

Ze względu na fakt, że na różnych etapach zaawansowania prac dyplomowych seminarium może przybierać różne formy, zdecydowano się na określenie częstości występowania kilku z nich. Odpowiedzi seminarzystów wskazały, że do częściej stosowanych form prowadzenia seminariów należą seminaria indywidualne (78,3%), które są organizowane w zależności od potrzeb studentów (58,4%). Bardzo duża część promotorów, na określonych etapach zaawansowania prac, prowadzi seminaria cyklicznie na których wymagana jest obecność wszystkich seminarzystów (57,2%), w trakcie których całe grupy seminaryjne są aktywizowane do pomocy lub omówienia poszczególnych koncepcji prac (41,7%). Stosunkowo rzadko stosowaną formą są publiczne prezentacje, w trakcie których studenci prezentują dotychczasowe efekty swoich prac (31,9%)⁶. Jako inne formy pracy w trakcie seminarium studenci wskazywali również konsultacje telefoniczne lub za pośrednictwem poczty elektronicznej. Wskazuje to na fakt, że **promotorzy stosują bardzo różnorodne rozwiązania organizacyjne, mające na celu pomoc seminarzystom. Zgodnie z uzasadnieniami studentów, formy te zmieniają się w zależności od zaawansowania prac.**

Tabela 8. Sposób prowadzenia seminariów

W jaki sposób Twój promotor prowadzi seminarium dyplomowe:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
poprzez publiczną prezentację przez studentów dotychczasowych postępów w pisaniu pracy	2,47	1,41	35,5	23,2	9,4	22,5	9,4
poprzez aktywizowanie całej grupy do pomocy/omówienia koncepcji pracy każdego ze studentów	2,91	1,44	23,7	20,1	14,4	25,2	16,5
poprzez cykliczne, obowiązkowe seminaria ze wszystkimi studentami	3,39	1,41	15,2	14,05	13,0	30,4	26,8
poprzez seminaria organizowane jedynie w zależności od potrzeb studentów (ich postępów w pisaniu prac)	3,43	1,47	18,2	9,5	13,9	27,7	30,7
poprzez seminaria indywidualne	4,03	1,33	10,9	5,1	5,8	26,8	51,4

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

Na koniec tej części naszego opracowania, przedstawiamy również opinie seminarzystów na temat procedury wyboru tematu prac dyplomowych. **Opinie studentów na temat procedury wyboru tematu prac są zróżnicowane. W opinii seminarzystów przeważa pogląd, że promotor winien jedynie nakierowywać studenta w doborze tematu pracy ($M = 4,14$; $SD = 0,93$), przy czym tylko nieznacznie słabiej reprezentowane są dwa sprzeczne wobec niego rozwiązania zgodnie z którymi student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (bez względu na obszar zainteresowań promotora) ($M = 3,86$; $SD = 1,09$) lub to że student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (w obszarze**

⁶ Zaraportowano łączny odsetek odpowiedzi „tak” oraz „raczej tak”.

zainteresowań promotora) ($M = 3,77$; $SD = 1,27$). **Najniższą oceną seminarzystów cieszą się rozwiązania, zgodnie z którymi student powinien mieć możliwość wyboru tematu pracy z listy tematów podanych przez promotora ($M = 3,09$; $SD = 1,27$) lub w których promotor sam określa temat pracy studenta ($M = 1,88$; $SD = 1,10$).**

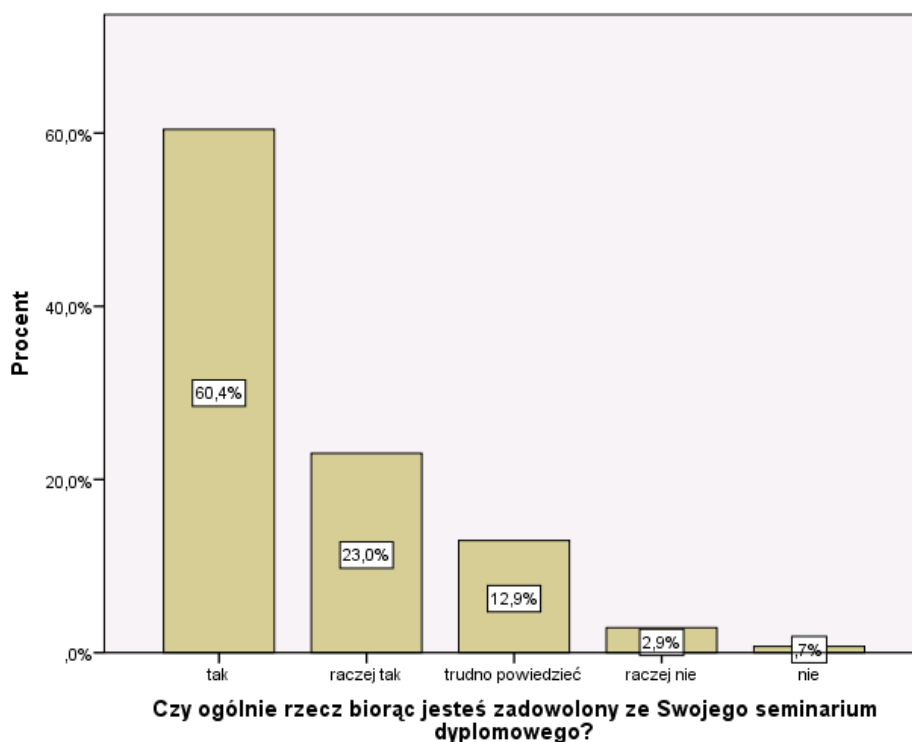
Tabela 9. Opinie na temat procedury wyboru tematu pracy dyplomowej

W jaki sposób powinna wyglądać procedura wyboru pracy dyplomowej:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (bez względu na obszar zainteresowań promotora)	3,86	1,09	2,2	13,0	14,5	37,0	33,3
student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (w obszarze zainteresowań promotora)	3,77	1,23	8,7	8,0	13,0	38,4	31,9
student powinien mieć możliwość wyboru tematu pracy z listy tematów podanych przez promotora	3,09	1,27	11,6	25,4	21,0	26,1	15,9
promotor powinien nakierowywać studenta w odpowiednim, „samodzielnym” doborze tematu pracy	4,14	0,93	2,2	5,1	8,7	44,2	39,9
promotor sam powinien określić temat pracy studenta	1,88	1,10	51,8	21,9	15,3	8,8	2,2

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

3.3. Ocena seminariów w opinii studentów WNP

Studenci WNP są ogólnie rzecz biorąc zadowoleni ze swoich seminariów dyplomowych ($M = 4,40$; $SD = 0,87$). **Zdecydowana większość z nich jest zadowolona (60,4%) lub raczej zadowolona (23,0%) ze swojego seminarium dyplomowego.** Odsetek osób niezadowolonych lub raczej niezadowolonych nie przekracza 3,6%.

Wykres 6. Ocena zadowolenia z seminariów dyplomowych

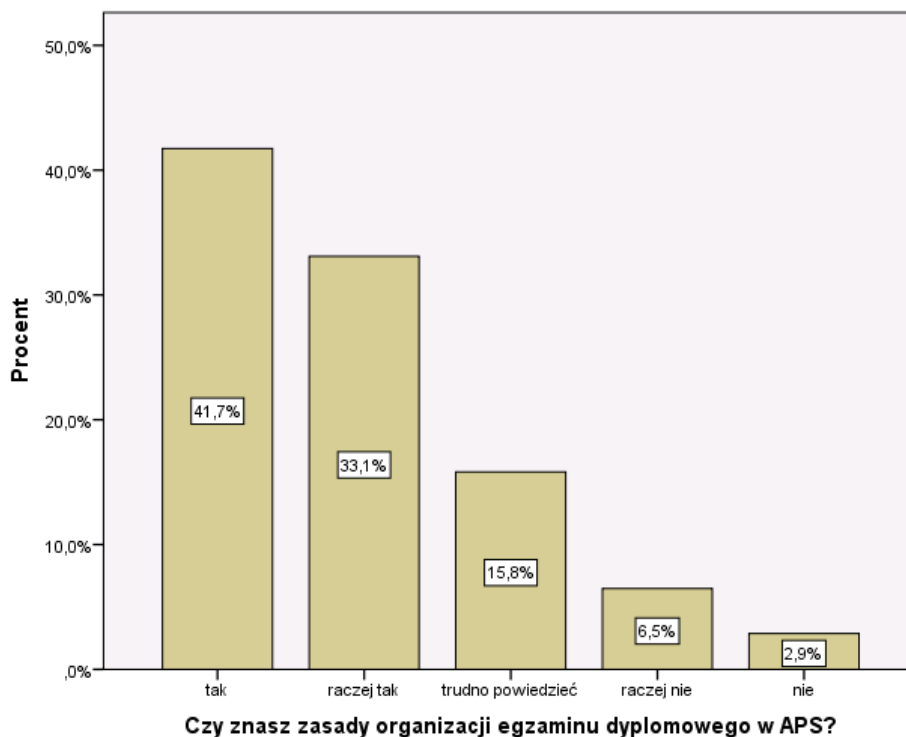
W trakcie seminariów studenci opanowywali na ogół stosunkowo proste czynności techniczne lub analityczne. Odpowiedzi seminarzystów wskazują, że najczęściej w trakcie seminariów nauczyli się prowadzić poszukiwania bibliograficzne (74,1%), formułować problemy i hipotezy badawcze (71,2%), formatować i edytować pracę (66,2%), analizować i opracowywać wyniki badań (64,0%) oraz wyciągać wnioski z badań (68,3%). Najrzadziej wskazywanymi odpowiedziami było projektowanie badań (50,4%) oraz prowadzenie wywodu w języku naukowym (55,4%). Wniosek ten nie dziwi, ponieważ te dwie umiejętności wymagają szerokiej wiedzy specjalistycznej oraz niejednokrotnie wieloletniego doświadczenia.

Tabela 10. Czego seminarzyści nauczyli się w trakcie seminarium dyplomowego

W trakcie seminarium dyplomowego nauczyłam/em się:	Tak (%)	Nie (%)
prowadzić poszukiwania bibliograficzne	74,1	25,9
prawidłowo edytować i formatować pracę	66,2	33,8
prowadzić wywód teoretyczny i formułować myśli w języku naukowym	55,4	44,6
formułować problemy i hipotezy badawcze	71,2	28,8
projektować badania	50,4	49,6
analizować i opisywać wyniki badań	64,0	36,0
wyciągać wnioski z badań	68,3	31,7
straciłam/em dużo czasu i nic lub niewiele się nauczyłam/em	6,5	93,5
trudno powiedzieć czego się nauczyłam/em	7,9	92,1

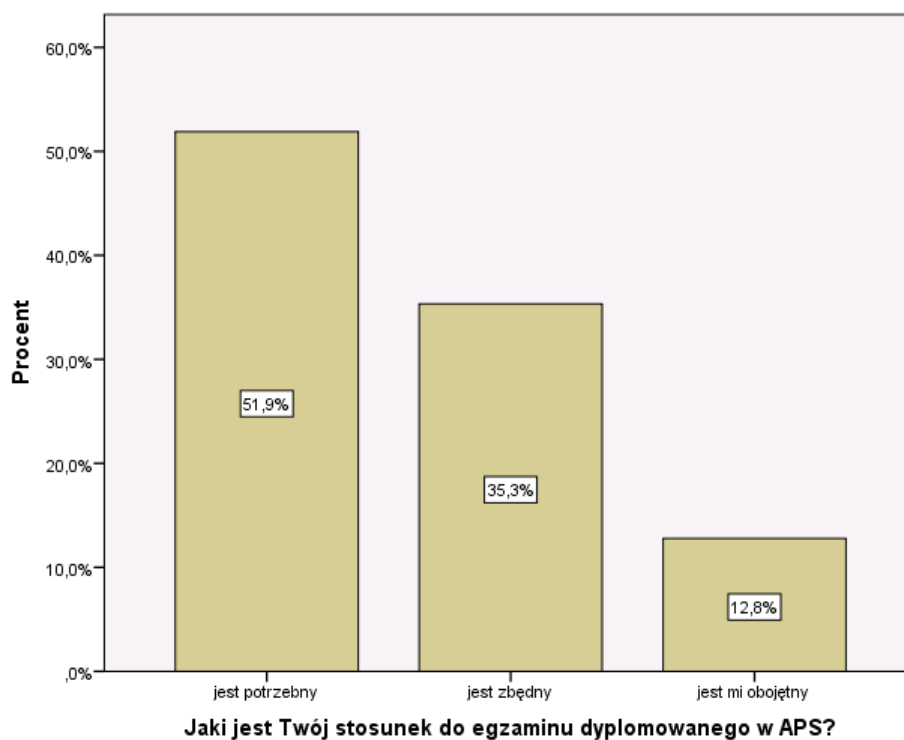
3.4. Stosunek studentów WNP do egzaminu dyplomowego

Zdecydowana większość studentów twierdzi, że zna lub raczej zna zasady organizacji egzaminu dyplomowego (74,8%). Zaledwie co dziesiąty student stwierdza, że są mu one obce (9,4%).

Wykres 7. Znajomość zasad egzaminu dyplomowego

Co drugi student jest przekonany o tym, że egzamin dyplomowy jest potrzebny (51,9%), ponieważ pozwala sprawdzić zakres zdobytej wiedzy, umiejętności czy niezbędnych postaw. Ponadto jak wskazują uzasadnienia ustne respondentów, egzamin jest okazją do zaprezentowania swojej pracy, jej założeń i uzyskanych wyników badań. Jest to rodzaj zwieńczenia pisania pracy. Co trzeci seminarzysta twierdzi, że egzamin dyplomowy jest zbędny (35,3%). Studenci uzasadniają ten pogląd faktem, że w trakcie studiów zaliczając kolejne egzaminy musieli już raz wykazać się wiedzą, która jest ponownie sprawdzana na egzaminie dyplomowym. Stanowi to dla nich dodatkowe źródło stresu.

Wykres 8. Stosunek seminarzystów do egzaminu dyplomowego

3.5. Podsumowanie głównych wyników badań

Generalnie rzecz biorąc studenci WNP są zadowoleni ze swoich seminariów dyplomowych. Odsetek osób niezadowolonych lub raczej niezadowolonych nie przekracza 3,6%.

Studenci dobrze oceniają ($M = 3,96$; $SD = 1,20$) sposób wyboru promotora pracy dyplomowej oraz zapisu na seminarium ($M = 3,56$; $SD = 1,33$) za pomocą systemu USOS. Większość studentów (66,4%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób wyboru promotora pracy, a co drugi (54%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób zapisu na seminarium.

Mimo różnorodnych trudności z wyborem promotorów oraz zapisami na seminarium na jakie wskazują studenci, zdecydowanej większości z nich (75%) udaje się zapisać do wybranej grupy seminaryjnej.

Ponad połowa seminarzystów (63,3%) pytana o miesięczny termin przewidziany na zmianę promotora, od momentu rozpoczęcia seminarium, wskazuje że jest on zbyt krótki. Co trzeci student (36,7%) wyraża opinię, że czas ten jest odpowiedni, przy czym żaden z respondentów nie wskazał, aby ten czas skracać. Seminarzyści uzasadniają wydłużenie miesięcznego terminu na zmianę promotora w momencie rozpoczynania seminarium tym, że bardzo często nie znają go osobiście w momencie zapisywania się na seminarium. Wynika to

z faktu, że nie mieli z nim wcześniej żadnych zajęć dydaktycznych. Zatem, przed ewentualną zmianą seminarium, chcieliby mieć możliwość poznać swojego promotora, jego oczekiwania, stylu pracy, oraz bliżej zaznajomić się z preferowaną przez niego problematyką prac dyplomowych.

Co drugi student (53,3%), wskazuje że rozmowa wstępna z promotorem dotycząca pomysłu na pracę dyplomową powinna zastąpić zapisy na seminarium przez USOS. Niemal co czwarty student (22,3%) jest temu pomysłowi przeciwny. Uzasadnienia opinii studentów w tym zakresie są jednak bardzo zróżnicowane.

Studenci dobrze oceniają sposób organizowania seminariów w zakresie: regulaminu prowadzenia prac dyplomowych, wyznaczania terminów seminarium oraz wielkości grup seminaryjnych. W zakresie poszczególnych aspektów organizacji seminariów odsetki osób niezadowolonych, wystawiających oceny złe lub bardzo złe zawierają się w przedziale od 9,4 do 18%.

Seminarzyści dobrze oceniają pomoc i zaangażowanie promotorów w zakresie: wyszukiwania literatury i opracowania wiedzy dotyczącej analizowanego tematu pracy, metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzonych badań oraz motywowania do terminowego tworzenia kolejnych części pracy. Zdecydowana większość z nich jest zadowolona z realizacji seminariów, w każdym z tych aspektów.

Wyniki badań wskazują, że przeciętny czas oczekiwania seminarzystów na uwagi od ich promotorów, odnośnie pisanych prac, wynosi niespełna 5 dni. Najczęściej wskazywanym czasem niezbędnym na uzyskanie komentarzy promotora dotyczących pracy dyplomowej jest jeden tydzień, przy czym połowa respondentów wskazuje, że uzyskuje uwagi promotorów w czasie 3. dni lub krótszym. Generalnie studenci zauważają, że czas odpowiedzi promotorów zależy od obszerności oddanych do konsultacji części prac. Zgodnie zauważają oni, że w przypadku prostych pytań lub problemów, mogą liczyć na komentarze promotorów niemal od ręki, w czasie od kilku minut do kilku godzin. Wynika to z kontaktu z promotorami za pomocą poczty elektronicznej oraz kontaktu telefonicznego. Wskazuje to na dobry i jednocześnie skuteczny model współpracy, jaki wytworzyli promotorzy ze swoimi seminarzystami. W przypadku oddawania do sprawdzania całych części pracy, czas ten nieznacznie się wydłuża. Niemniej trawa do kilku dni do jednego tygodnia.

Zdecydowana większość seminarzystów (76,3%) wskazuje, że czas poświęcany im przez promotorów na konsultacje jest wystarczający.

Zdecydowana większość seminarzystów (89,2%) wskazuje, że już na początku seminarium ich promotorzy jasno sprecyzowali wobec nich swoje oczekiwania. Generalnie

jednak, wszelkie oczekiwania promotorów wobec seminarzystów sprowadzają się do systematyczności w planowaniu pracy dyplomowej. W zdecydowanej większości opinii badanych seminarzystów, ich promotorzy oczekiwali samodzielności w zakresie: konstruowania tematu pracy (86,2%), konstruowania spisu treści (83,5%), pisania pracy (95,7%), wyszukiwania i doboru literatury (77,5%), konstruowania oraz wyszukiwania narzędzi badawczych (76,6%), docierania do grupy badawczej (78,8%), analizy pozyskanych danych (82,5%), systematyczności w uczęszczaniu na seminarium (77,0%), systematyczności w oddawaniu do sprawdzenia kolejnych rozdziałów pracy (77,7%), realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze seminarium (74,8%). W zdecydowanej większości oczekiwania te były formułowane adekwatnie do sytuacji.

Studenci wskazują na wysoką kulturę osobistą swoich promotorów, którzy są bardzo kontaktowi w pracy z seminarzystami i cechują się umiejętnością ukierunkowywania ich pracy, bez narzucania z góry swoich własnych pomysłów, czy rozwiązań dotyczących prac dyplomowych. W opinii studentów ich promotorzy komunikują swoje oczekiwania z szacunkiem, biorąc pod uwagę ich zdanie (95,0%) oraz kulturalnie sugerują kierunki działania (78,4%).

Oczekiwania promotorów wobec seminarzystów są przez nich egzekwowane przede wszystkim poprzez systematyczną kontrolę w pisaniu pracy (82,7%), poprzez przekazywanie studentom uwag i sugestii (80,4%) oraz konstruktywną krytykę dotychczasowych efektów ich pracy (70,3%). Promotorzy w szczególności są zorientowani na motywowanie seminarzystów do pisania kolejnych części pracy oraz ich analizę, mającą na celu ich doskonalenie.

Opinie studentów na temat procedury wyboru tematu prac są zróżnicowane. W opinii seminarzystów przeważa jednak pogląd, że to promotorzy powinni nakierowywać studentów w doborze tematu pracy ($M = 4,14$; $SD = 0,93$), przy czym tylko nieznacznie słabiej reprezentowane są dwa sprzeczne wobec niego rozwiązania zgodnie, z którymi student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (bez względu na obszar zainteresowań promotora) ($M = 3,86$; $SD = 1,09$) lub to, że student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (w obszarze zainteresowań promotora) ($M = 3,77$; $SD = 1,27$). Najniższą oceną seminarzystów cieszą się rozwiązania, zgodnie z którymi student powinien mieć możliwość wyboru tematu pracy z listy tematów podanych przez promotora ($M = 3,09$; $SD = 1,27$) lub w których promotor sam określa temat pracy studenta ($M = 1,88$; $SD = 1,10$).

Zdecydowana większość studentów twierdzi, że zna lub raczej zna zasady organizacji egzaminu dyplomowego (74,8%). Zaledwie, co dziesiąty student twierdzi, że są mu one obce (9,4%).

Co drugi student jest przekonany o tym, że egzamin dyplomowy jest potrzebny (51,9%), ponieważ pozwala sprawdzić zakres zdobytej wiedzy, umiejętności czy postaw. Ponadto, jak wskazują uzasadnienia ustne respondentów, egzamin jest okazją do zaprezentowania swojej pracy, jej założeń i uzyskanych wyników badań. Jest to rodzaj zwieńczenia pisania pracy. Co trzeci seminarzysta twierdzi, że egzamin dyplomowy jest zbędny (35,3%).

4. Rekomendacje

W zakresie wyboru promotorów, proponuje się pozostanie przy obecnym systemie USOS. Celem usprawnienia dotychczasowego systemu wyboru promotorów należy: (i) zadbać o to, aby na stronie internetowej Uczelni znajdowały się aktualne opisy sylwetek naukowych poszczególnych pracowników naukowo-dydaktycznych, w szczególności zaś promotorów prac dyplomowych; (ii) zadbać o to, aby w opisie zgłaszanych do wyboru seminariów znajdowały się szczegółowe opisy wymagań promotorów wobec seminarzystów oraz proponowane przez nich zakresy tematyczne prac; (iii) informować studentów dokonujących wyboru promotorów o możliwości spotkania się z nimi w trakcie ich dyżurów, celem indywidualnych konsultacji dotyczących tematyki prac dyplomowych. Działania te winny być promowane z odpowiednim wyprzedzeniem, tak aby studenci mieli możliwość świadomego wyboru promotorów prac dyplomowych; (iv) należy zadbać o to, aby każda ze specjalności zapewniła studentom możliwość wyboru promotora.

W zakresie zapisu na seminaria, proponuje się pozostanie przy obecnym systemie USOS. Celem usprawnienia dotychczasowego systemu zapisu na seminaria należy: (i) rozważyć możliwość wydłużenia czasu zapisów na seminaria; (ii) należy odpowiednio nagłaśniać to wydarzenie, odpowiednio wcześniej przypominając studentom terminy zapisu na seminaria, oraz promować wagę oraz właściwą temu wydarzeniu kulturę akademicką tegoż wyboru; (iii) należy doskonalić stabilność informatyczną systemu USOS, tak aby nie dochodziło do jego zawieszania się, co może skutkować problemami w zapisywaniu się studentów na wybrane wcześniej seminaria. Należy dodać, że uwaga o niestabilności systemu USOS w zakresie zapisów na seminaria, czy fakultety pojawia się w kolejnych raportach komisji od dłuższego już czasu.

W zakresie zmiany promotorów zasadnym wydaje się pozostanie przy proponowanym, miesięcznym terminie zmiany promotora, do momentu rozpoczęcia seminarium. Przeprowadzone badania wskazują, że głównym powodem zmian promotorów, są nie tyle przyczyny merytoryczne, co interpersonalne. Innymi słowy, studenci wprost wskazują, że nie znają potencjalnych promotorów ponieważ nie mieli z nimi żadnych zajęć dydaktycznych. Należy jednak dodać że aż 75% seminarzystów udaje się zapisać do wybranej wcześniej grupy seminaryjnej, nie wiemy jednak, czy nie jest to po części efekt przepisywania się do innych promotorów. Rekomenduje się zatem, aby studenci odwiedzali potencjalnych promotorów na dyżurach, celem bliższego poznania ich oraz konsultacji z zakresu prac dyplomowych. Nie zmienia to faktu, że w proponowany, miesięczny okres na zmianę promotora liczony od momentu rozpoczęcia seminarium wydaje się korzystnym zarówno dla studentów, jak i organizacji kształcenia. W sytuacjach szczególnych, komisja rekomenduje również pozostawienie studentom możliwości zmiany promotora, nawet po upływie tegoż terminu.

W zakresie zmiany sposobu zapisu na seminaria dyplomowe na podstawie rozmowy wstępnej z promotorem postuluje się pozostanie przy obecnym systemie USOS. Zarówno komentarze badanych studentów, jak i przemyślenia autorów niniejszego opracowania wskazują na ograniczenia proponowanego rozwiązania. Wydaje się, że takie rozwiązanie, w którym zapisy na seminaria będą się odbywały u promotorów, może ograniczyć studentom równy dostęp do preferowanych przez nich promotorów. Po pierwsze, może to być powodowane chociażby niemożnością stawienia się studenta u promotora w dniu/godzinie przewidzianej na zapisy na seminaria, podczas gdy zapisy za pośrednictwem USOS są zdalne. Po drugie, w trakcie tego typu zapisów, może dochodzić do preferowania przez promotorów studentów szczególnie uzdolnionych i odrzucania studentów mniej zdolnych, podczas gdy system USOS nie ma tego typu założeń, czy ograniczeń. Po trzecie wreszcie, proponowany system, będzie preferował studentów, którzy mają chociażby wstępnie określony temat swojej przyszłej pracy i raczej nie będzie działał na korzyść tych studentów, którzy takowego tematu jeszcze nie określili. Nie zmienia to jednak faktu, że dopiero w toku seminarium, na skutek konsultacji z promotorem i analizy literatury, winno dojść do określenia tematyki prac dyplomowych poszczególnych studentów. Bardzo wyraźnie wskazują na to komentarze dotychczasowych seminarzystów.

W zakresie liczebności grup seminaryjnych, należy dbać o to aby, maksymalna liczba uczestników danego seminarium nie przekraczała piętnastu osób. Komentarze

studentów wskazują jednoznacznie, że praca w większych grupach seminaryjnych jest uciążliwa.

W zakresie organizacji egzaminu dyplomowego proponuje się pozostanie przy obecnie istniejących rozwiązaniach.

5. Zasady organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii promotorów WNP

Poza badaniami ilościowymi, zostały również przeprowadzone badania jakościowe.

Ich celem było uzyskanie informacji na temat jakości prowadzonych przez nauczycieli akademickich seminariów dyplomowych na studiach licencjackich i magisterskich uzupełniających oraz cena poziomu ich efektów.

W celu uzyskania informacji od badanych zastosowano metodę wywiadu. Zostały one przeprowadzone przez członków Komisji do spraw Badania Jakości Kształcenia APS. Odpowiedzi badanych zostały na bieżąco spisywane przez osoby prowadzące wywiady.

Z uwagi na małą liczbę osób badanych z każdego z instytutów, zrezygnowano z porównywania odpowiedzi między grupami.

W badaniu wzięło udział 17 pracowników Uczelni. Wśród nich znajdowały się osoby z Instytutu Pedagogiki Specjalnej (7 osób), Instytutu Pedagogiki (7 osób) oraz Instytutu Edukacji Artystycznej (3 osoby).

Pierwsze pytanie zadane badanym osobom dotyczyło postrzegania przez nich sposobu wyboru promotorów prac dyplomowych przez seminarzystów.

Większość badanych podkreślała problem braku znajomości promotorów przez studentów stojących przed wyborem grupy seminaryjnej. Dotyczy to szczególnie studentów, którzy kontynuują edukację na studiach magisterskich uzupełniających w Akademii, a wcześniej studiowali na innych uczelniach. W takiej sytuacji, nie mając wcześniej zajęć z danym wykładowcą, poznają oni go dopiero na seminarium, lub zaraz przed zapisem na nie (jeśli wybierany promotor prowadzi również zajęcia ze studentami, którzy go wybierają). Wynika to z narzuconego przez Uczelnię terminu wyboru promotora pracy dyplomowej, który niejako zmusza studentów do podejmowania decyzji dość szybko, kiedy to nie mieli oni wystarczającej ilości czasu (zajęć z możliwie wystarczającą liczbą godzin) na poznanie przyszłego promotora. Taka sytuacja dotyczy zarówno studentów studiów stacjonarnych jak i niestacjonarnych.

W innej sytuacji są studenci, którzy kontynuują studia, wcześniej rozpoczęte

w Akademii. W większości mieli oni możliwość poznania danego wykładowcy, poprzez co dokonywany przez nich wybór promotora jest o wiele bardziej przemyślany.

Jednak wybór ten nie zawsze jest ukierunkowany tematyką seminarium. Zdarza się, że student wybierając promotora kieruje się wyłącznie jego cechami osobowości - „lubi go, czy uważa go za mało konfliktowego”.

Z drugiej strony badani zauważają, że skład grupy seminaryjnej jest uzależniony „wyłącznie” od studentów. Promotorzy nie mają możliwości decydowania, czy chcą przyjąć danego seminarzystę do swojej grupy, czy też nie. Jak mówi jedna z osób badanych „jest to całkowicie poza mną”.

Drugie pytanie zadane badanym dotyczyło sposobu organizowania seminariów w Akademii.

Promotorzy chwalą administracyjną stronę seminariów. Wszystkie niezbędne dokumenty są umieszczone na internetowej stronie szkoły, a wyznaczanie terminów i sal „działa klarownie”. Zaznaczają oni, że „APS jest w tym względzie jedną z najlepszych uczelni”. Niestety w głównej mierze dotyczy to studiów stacjonarnych. Na studiach niestacjonarnych „...prowadzenie prac (...) często przybiera formę mailową”. Ponadto promotorzy grup niestacjonarnych zaznaczają zbyt wczesny, narzucony przez Uczelnię termin oddawania prac dyplomowych przez studentów. Według nich „data składania prac powinna być przesunięta, co najmniej do 15 czerwca”.

Kolejnym problemem, jaki zgłaszają promotorzy jest miejsce organizowania seminariów. Zaznaczają oni, że nie powinny być one organizowane na aulach i w gabinetach, ale w salach. Ich numery nie powinny ulegać zmianie z jednego seminarium, na drugie.

Równie ważnym problemem, z jakim borykają się opiekunowie prac dyplomowych jest zbyt duża grupa seminaryjna. Liczy ona do 20 osób. Ponadto brak możliwości utworzenia dodatkowej (drugiej) grupy u promotora, którego seminarium cieszy się szczególną popularnością wśród studentów utrudnia prowadzenie zajęć.

Jak się okazuje, mimo dość dużej grupy seminaryjnej nie wszyscy studenci mają możliwość zapisania się do wybranego promotora. Rozwiązania takiej sytuacji studenci szukają na dwa sposoby. Z jednej strony, osoby które nie dostały się do danego promotora, muszą wybrać innego wykładowcę, uczęszczając na seminarium o tematyce, która nie zawsze odpowiada zainteresowaniom studentów. Z drugiej sytuacji studenci zabiegają o dostanie się do grupy seminaryjnej, do której wcześniej nie udało im się dostać. Powoduje to jeszcze większą liczebność grupy seminaryjnej, co dodatkowo potęguje obciążenie pracą promotora.

Trzecie pytanie zadane promotorom prac dyplomowych dotyczyło oceny merytorycznej swoich seminarzystów.

Promotorzy negatywnie oceniają umiejętności swoich studentów. Braki w ich wiedzy dotyczą przede wszystkim nieznaności metodologii badań. W opinii promotorów innego zdania są jednak studenci. Uważają oni, że metodologia jest im dobrze znana. Obrazuje to wypowiedź jednego z nauczycieli: (studenci mają) „duże problemy z pisaniem i opracowaniem części metodologicznej pracy. Przy czym na seminarium studenci twierdzą, że wszystko już wiedzą na temat metodologii”.

Kolejnym problemem zauważanym przez promotorów u studentów jest brak umiejętności formowania i zapisywania wypowiedzi pisemnych. Są oni „bardzo źle przygotowani językowo”. Popołniają błędy stylistyczne, ortograficzne. Promotorzy twierdzą, że jedynie nieliczne osoby mają umiejętność pisania i przelewania swoich myśli na papier.

Sytuacja wygląda lepiej w grupach seminaryjnych na drugim poziomie studiów. Promotorzy podkreślają, że magistranci mają już za sobą doświadczenie zdobyte podczas seminarium na studiach licencjackich, i to jest zauważalne.

Jednak i tu zdarzają się trudności typu „przekreślony cytat, to nie jest cytat. Im więcej definicji wkleję tym lepiej”. To wszystko przekłada się na brak umiejętności „planowania i zarządzania swoją pracą”.

Poza brakami w wiedzy i umiejętnościach, jakie prezentują studenci, ich postawa do pracy na seminarium jest mocno zróżnicowana. Wśród nich są studenci zainteresowani tematem, który po części wybierają daną grupę seminaryjną z powodów osobistych. Natomiast wielu z nich „ma postawę lekceważącą do zajęć oraz roszczeniową w stosunku do promotora. Oczekują oni, aby przejął on odpowiedzialność za wszystkie zadania związane z pisaniem i obroną pracy. Nie szanują czasu promotora. Dzwonią w różnych godzinach dnia, piszą emaile”.

Czwarte pytanie dotyczyło oczekiwań promotorów, jakie stawiają swoim seminarzystom.

Promotorzy prac dyplomowych wymogi zaliczenia seminarium prezentują na początku zajęć. Przedstawiają oni studentom warunki zaliczania na każdy z semestrów. Jak twierdzą, ma to doprowadzić do napisania przez studentów dobrej jakości pracy.

W tym celu wymagają oni regularnego przychodzenia na seminaria. W większości zasada ta obowiązuje na początku pisania pracy, później przechodząc do indywidualnych konsultacji z promotorem.

Natomiast w zakresie merytorycznym, praca pisana pod ich kierunkiem musi spełniać wszystkie wymogi formalne. W tym celu promotorzy zwracają seminarzystom uwagę na poprawność metodologiczną i językową, oczekując od studentów nanoszenia poprawek, tak długo, aż ich rezultat będzie zadowalający. Ponadto, oczekują oni zachowania poprawnej struktury w pracy.

Wielu badanych promotorów oczekuje od studentów samodzielności w pisaniu pracy. Dotyczy to przede wszystkim unikania przepisywania fragmentów tekstu z różnych źródeł, traktując je, jako własnego autorstwa. Dobrze przedstawia to wypowiedź jednej z osób badanych – „jak zobaczę chociaż jeden plagiat, to nie sprawdzam dalej”.

Zdarzają się jednak promotorzy, którzy mają trudności z egzekwowaniem wymagań, pozwalając studentom na pisanie pracy w swoim własnym tempie. Pomimo wolnego tempa pisania pracy przez studentów, promotorzy zawsze służą im pomocą.

Jednak u większości promotorów, brak realizacji przez studenta stawianych mu oczekiwań w zakresie postępów w pisaniu pracy skutkuje nieotrzymaniem zaliczenia seminarium.

Pytanie piąte dotyczyło sposobu prowadzenia przez promotorów seminariów dyplomowych.

Początkowo zajęcia seminaryjne prowadzone są regularnie, z całą grupą studentów. Podczas zajęć promotorzy aktywizują całą grupę studentów. Jeden z nauczycieli podkreśla to mówiąc „staram się tak to zorganizować, aby wszyscy brali udział w tych zajęciach”. W tym czasie omawiane są na nich informacje ogólne jak: „struktura pracy, bibliografia, przypisy, podstawy metodologiczne badań”.

Wraz ze wzrostem zaawansowania prac studentów, promotorzy preferują indywidualne spotkania ze studentami. W obu przypadkach czas spotkań grupowych i indywidualnych z promotorem podzielony jest po połowie. Na studiach licencjackich indywidualne konsultacje przypadają w drugim semestrze pisania pracy dyplomowej, natomiast na studiach magisterskich jest to okres drugiego roku.

Poza tym promotorzy są dostępni dla studentów poza godzinami wyznaczonymi na seminaria i konsultacje. Seminarzyści mogą korzystać z pomocy promotorów również w

innym czasie, także konsultując się z nimi mailowo. Jak twierdzi jedna z osób badanych „jestem do dyspozycji nie tylko na seminarium, ale zawsze”.

Szóste pytanie dotyczyło stosunku promotorów do systematyczności pracy swoich seminarzystów nad powstawaniem pracy dyplomowej oraz stosunku do tej systematyczności samych studentów w percepcji nauczycieli.

W ocenie promotorów, ich systematyczność jest bardzo duża. Jak twierdzi jedna z osób badanych „jeśli ja nie będę systematyczna, to oni także nie będą”. Widać to również w drugim cytacie – „muszę narzucić tą systematyczność sobie i im, aby obronili się w terminie”.

Jednak z systematycznością u studentów w opinii promotorów nie wygląda to dobrze. Ich zdaniem studenci nie są systematyczni w pracy wkładanej nad powstawaniem pracy dyplomowej. Ich zdaniem seminarzyści „robią wszystko na sam koniec”. Mimo podawanych przez promotorów terminów realizacji poszczególnych części pracy dyplomowej, studenci często nie trzymają się tych terminów. Poza tym, niektórzy z nich oddają promotorom te same niepoprawione wcześniej fragmenty pracy.

Siódme pytanie dotyczyło stosunku badanych do zjawiska zmiany promotora oraz oceny jaki stosunek do tego zjawiska prezentują studenci w oceni promotorów.

W zdecydowanej większości promotorzy mają pozytywny stosunek do zjawiska zmiany promotora przez seminarzystów, chociaż nie wszyscy z nich spotkali się z taką sytuacją podczas swojej pracy. Bez względu na to, podkreślają oni, że ważną rolę w procesie pisania pracy odgrywa porozumienie między nauczycielem a studentem. Jeśli z jakiegoś powodu seminarzyści chcą zmienić promotora, nauczyciele nie mają nic przeciwko temu.

Wyjątkiem jest sytuacja, kiedy student chce zmienić promotora na późnym etapie pisania pracy. W sytuacji, kiedy już promotor zainwestował wiele czasu w pomoc studentowi w powstanie jego pracy, nauczyciele niechętnie godzą się na odejście studenta do innego promotora. Tutaj podkreślają, że „niedopuszczalna powinna być zmiana promotora w ostatnim semestrze”.

Ósme pytanie koncentrowało się wokół wyglądu procedury wyboru tematu pracy dyplomowej

Wśród promotorów zdania na temat wyboru tematu pracy dyplomowej głównie koncentrują się wokół dwóch rozwiązań.

Pierwszym z nich jest pozostawienie studentowi dość dużej możliwości w wyborze tematu pracy dyplomowej. Tu nauczyciele często starają się zorientować, jakim obszarem badawczym student jest zainteresowany, aby móc pomóc mu w jego sprecyzowaniu. Jak

stwierdza jedna z osób badanych, stosuje ona „metodę indukcyjną, od ogółu do szczegółu”, starając się uzyskać jak najwięcej informacji na temat zainteresowań seminarzystów. Inny z kolei podkreśla, że „zaintrygowanie studenta podjętą problematyką gwarantuje samodzielność procesu badawczego. Pasja studenta – badacza jest gwarantem napisania dobrej pracy”.

Drugim ze sposobów jest pozostawienie studentowi „wolnej ręki” w wyborze tematu, lecz jedynie w zakresie obszaru, w jakim specjalizuje się promotor. Jak twierdzi jedna z osób badanych „jestem zwolennikiem, by seminaria były jednotematyczne, na których promotor się zna. Wówczas może (on) udzielić wsparcia merytorycznego”. Tutaj podobnie jak wcześniej, promotor nakierowuje studenta, starając się wspólnie z nim określić temat pracy dyplomowej.

Bez względu na sposób wyglądu procedury wyboru tematu pracy dyplomowej zaznaczają oni, że w każdym temacie musi towarzyszyć realna szansa na zrobienie badań w wybranym przez siebie obszarze. Jest to najważniejsza rzecz, na którą promotorzy zwracają uwagę przed akceptacją tematu pracy studenta.

Kolejne pytanie dotyczyło oceny poziomu zadowolenia promotorów w zakresie osiągniętych przez ich studentów rezultatów

Większość promotorów ma mieszane uczucia na temat poziomu osiągnięć swoich studentów w pisaniu prac dyplomowych. Podkreślają oni, że zróżnicowanie wśród seminarzystów jest duże. Jedni dyplomanci wykazują dość dużą samodzielność w pisaniu pracy, a osiągnany przez nich efekt jest zadowalający. Inni z kolei piszą prace słabe. Obrazuje to cytat jednego z nauczycieli akademickich, który opisał to następująco: – „mam panią, której pracę mam skierowaną do wyróżnienia, a druga pani, której poświęciłam tyle samo czasu, napisała słabą pracę”. Podobnie opisuje to inny nauczyciel mówiąc „jestem zadowolona u trzech osób na dwanaście”. Poza tym są również tacy studenci, którym nie udaje się napisać pracy w terminie.

Dziesiąte pytanie dotyczyło stosunku promotorów do egzaminu dyplomowego.

W zakresie egzaminu dyplomowego nauczyciele akademicy mają zdania podzielone. Wśród nich dominują dwa poglądy.

Zgodnie z pierwszym, egzamin jest zbyt łatwy, a jak podkreślają, jest on najważniejszy na studiach.

Druga często podkreślana wśród nauczycieli opinia, jest jak najbardziej pozytywna. Zaznaczają oni, że egzamin ten „ma dobrą formę”. Obrazuje to następująca wypowiedź „nie chciałabym rezygnować z pracy dyplomowej. Jest egzamin dobrze skonstruowany. Są w nim dobre pytania ze wszystkiego, czego (studenci) nauczyli się do tej pory”. Równie dobrze opisuje to też inny promotor – „forma egzaminu dyplomowego jest odpowiednia i umożliwiająca podsumowanie całego procesu studiowania. Promotorzy dbają o jego oprawę (...) i warunki, które sprzyjają dobrej atmosferze egzaminacyjnej. Egzamin przebiega zgodnie z wymaganiami, ale występuje troska, aby student mógł się jak najlepiej zaprezentować”.

6. Rekomendacje

Z uwagi na sygnalizowane przez biorących udział w badaniu nauczycieli, niezadawalające rozwiązania w zakresie prowadzenia seminariów zaleca się:

- organizowanie spotkań promotorów ze studentami, na których przedstawiliby swoje naukowe zainteresowania oraz oczekiwania wobec seminarzystów;
- wybór promotora, który zajmuje się tematyką jego specjalności;
- zmniejszenie liczebności grupy seminaryjnej;
- przesunięcie terminu oddawania prac na 15.06;
- wprowadzenie ewentualnej możliwości przedstawienia przez studenta swoich dotychczasowych osiągnięć, publikacji, doświadczeń zawodowych, praktyk potwierdzających realną znajomość czy zagłębienie się w tematykę dotyczącą konkretnego seminarium, aby uzyskać pierwszeństwo w dostaniu się do wybranego promotora. Mógłby to być taki termin zerowy, przed oficjalnym ogłoszeniem wyboru promotorów w USOS dający szansę promotorom na wybór najlepszych studentów, a studentom faktycznie ambitnym i takim, którym zależy na dostaniu się do wybranego promotora sukces w tym zakresie. Wykładowca w określonym terminie zbierałby dokumentację studentów, a następnie zgłaszał ile miejsc ma wypełnionych na seminarium. Pozostałe miejsca byłyby dostępne w USOSie dla pozostałych studentów.
- przy organizowaniu seminariów uwzględnianie warunków lokalowych w jakich odbywają się te zajęcia. Aule i gabinety nie powinny być brane pod uwagę.
- godziny poranne (8 godzina) dla studentów studiów niestacjonarnych nie sprzyjają organizacji i prowadzeniu zajęć (studenci nie przyjeżdżają na semina, spóźniają się itp.). Wskazana byłaby godzina późniejsza seminariów, aby studenci mogli w nich uczestniczyć systematycznie;

- modyfikacja planów zajęć i wprowadzenie przedmiotów związanych z metodologią badań bezpośrednio przed wyborem seminarium;
- rozpropagowanie tematu i prośba do kadry akademickiej o większą dbałość i przypominanie studentom o kulturze osobistej i akademickim savoir virze;
- zaleca się dawanie studentom na różnych przedmiotach zadań wymagających wykazywania się umiejętnością analizowania literatury, poszukiwania źródeł, opanowaniem techniki pisania prac na różne tematy;
- wskazane byłoby nadanie większej rangi przedmiotom takim jak: Metodologia badań, Statystyka;
- nadanie większej rangi seminarium poprzez semestralne zaliczanie ich na ocenę;
- stworzenie możliwości skreślenia z listy studentów nie uczęszczających na seminarium;